

Boj o nadvládu ve vzduchu v útočné operaci

V sovětské vojenské teorii se ustálily v současné době názory na nezbytnost vedení rozhodného boje o nadvládu ve vzduchu v bezjaderném období války. V podstatě jsou nyní základem pro vědecké rozpracování soudobých zásad vybojování operační a strategické nadvlády ve vzduchu na válčistiích.

Při použití jen konvenčních zbraní k vybojování operační nadvlády ve vzduchu je nezbytné nejpozději během 1 ½ — 2 dní po zahájení války rozbít hlavní letecká uskupení nepřítele, která soustředil na válčistiích již v mírové době. Proto v průběhu strategické operace je nutné ničit jeho letectvo, které přibýlo do prostorů bojové činnosti z jiných válčistiích nebo kontinentů. Přitom je také stanoveno, že vzdušná operace je nejúčinnější formou operačního použití vojenského letectva při rozbíjení leteckých uskupení nepřítele v bezjaderném období války.

Celá řada zásad, která má vztah k boji o nadvládu ve vzduchu v bezjaderném období války, je rozpracována ještě neúplně a vyžaduje další hluboké studium. To se týká především formulování samotného pojetí nadvlády ve vzduchu v bezjaderném období války, objasnění úlohy stíhacího letectva v boji o tuto nadvládu, stanovení způsobů dosažení překvapivých úderů, upřesnění bojových možností frontového a dálkového letectva,

kteřé působí ve prospěch vojsk frontů v průběhu vzdušné operace k rozbíjení leteckých uskupení nepřítele.

Existuje názor, že pod pojmem nadvláda ve vzduchu je třeba chápat určitý stav vzdušné situace nad prostory činnosti vojsk obou stran, při němž vlastní pozemní vojska a letectvo mají možnost plnit úkoly bez podstatného vlivu ze vzduchu, a vojska a letectvo nepřítele se nacházejí pod neustálou úhrozou vzdušného napadení. Tato definice však neobsahuje takové zvláštnosti boje o nadvládu ve vzduchu v bezjaderném období, jako jsou jednak nezbytnost rozhodného zničení sil a prostředků PVO nepřítele, jednak významná úloha vojsk PVO pozemních vojsk a PVOS v tomto boji. V soudobých podmínkách i při dosažení výhodného poměru v letectvu, ale bez podstatné dezorganizace a rozhodného oslabení možností PVO nepřítele, nemůžeme hovořit o žádné nadvládě ve vzduchu a o úspěšném vedení bojové činnosti vlastního letectva.

Je tedy správnější chápat nadvládu ve vzduchu jako výsledek rozbíjení leteckých uskupení a prostředků PVO nepřítele. Jen v tom případě může splnit naše letectvo své bojové úkoly bez velkých ztrát, způsobených silami a prostředky PVO nepřítele. Frontové a dálkové letectvo při vedení bojové činnosti bude kromě toho méně omezeno

při volbě výšek, bojových tratí, způsobů bojové činnosti a taktických manévřů.

Vzhledem k tomu můžeme pojem nadvláda ve vzduchu formulovat takto:

1. Nadvláda ve vzduchu je určitý stav vzdušné situace nad prostory bojové činnosti vojsk obou stran, při němž vlastní pozemní vojska a letectvo mají možnost podle plánu plnit stanovené úkoly bez podstatného vlivu nepřítele ze vzduchu.

2. Úderné síly letectva, které mají volnost činnosti, jsou schopny úspěšně prolomovat PVO a uskutečňovat mohutné údery hlavním leteckým a pozemním uskupením nepřítele.

3. Stíhací letectvo společně s vojsky PVO je schopno účinně odrazet nálety zbylých sil nepřátelského letectva.

4. Ozbrojené síly nepřítele jsou zbaveny těchto možností.

Boj o nadvládu ve vzduchu v bezjaderném období je tedy nerozlučně spojen s nezbytností rozhodným způsobem rozbit nejen letecká uskupení nepřítele, ale i jeho síly a prostředky PVO v prostorech bojové činnosti. Zničení a umlčení prostředků PVO vyžaduje vyčlenit značné síly frontového letectva a rovněž použít síly a prostředky pozemních vojsk (diverzní skupiny, taktické vzdušné výsady, dalekonosné dělostřelectvo, prostředky protiradioelektronické činnosti). Tak např. z propočtů na jedné válečné hře vyplývá, že první hromadný úder ve vzdušné operaci ke zničení (umlčení) baterií PLRS, míst velení v systému PVO a k ochraně činnosti úderných sil letecké armády vyžaduje 40—50 procent všech sil, které se zúčastní úderu. Umlčení (zničení) objektů systému PVO předchází vniknutí letectva do vzdušného prostoru nepřítele, které má zničit jeho letouny na letištích. Hlavní úsilí přitom soustřeďuje na zničení stíhacího letectva PVO a baterií PLRS typu Hawk. V podmínkách Západního válečného, kde příhraniční prostory NSR jsou chráněny souvislým systémem palby těchto baterií, jejich ničení je účelné plánovat v prvé řadě na těch směrech, na kterých předpokládáme let hlavních sil našeho letectva.

V podmínkách použití jen konvenčních zbraní nebude možné uskutečnit údery na většinu zjištěných letišť nepřítele jako v jaderném období války, kdy k úderům široce používáme raketová vojska. Kromě toho ztráty, působené letectvům nepřítele na letištích konvenčními zbraněmi, jsou značně menší než při

použití jaderných zbraní. Propočty ukazují, že v prvním případě při použití jednoho leteckého pluku na jedno letiště nepřítele můžeme očekávat zničení do 30—40 % letadel, která se na něm nacházejí. Z těchto důvodů letectvo nepřítele, zvláště při jeho hlubokém rozmístění, bude mít dostatečnou volnost činnosti, bude uskutečňovat velké množství letounových vzletů. Mimoto jsou značně ztíženy možnosti radioelektronických prostředků ke zjištění vzdušných cílů i možnost udržovat vysoký stupeň pohotovosti k činnosti vzhledem k tomu, že zastihnout značné množství letounů nepřítele na letištích nebude snadné.

Na základě propočtů můžeme vyvodit závěr, že při prvním hromadném úderu sil taktického letectva NATO, které jsou ve stavu bojové pohotovosti, může být použito až 60 % letounů k uskutečnění úderů na naše vojska. V takové situaci bude mít nejdůležitější úlohu při rozbití protistojícího leteckého uskupení nepřítele stíhací letectvo. Ze zkušeností vyplývá, že může zničit až 45—50 % letounů nepřítele z celkového počtu zničených letounů v průběhu vzdušné operace letectva. V závislosti na vzniklé situaci bude se měnit velikost ztrát, které způsobí nepříteli stíhací letectvo. Tak např. v období prvního hromadného úderu mohou dosahovat ztráty nepřátelského letectva ve vzdušných bojích 30 % celkového počtu zničených letounů na zemi i ve vzduchu. V dalším, kdy rozmístění základů leteckých uskupení nepřítele bude hlubší a možnosti úderů na letištích budou omezeny, úloha stíhacího letectva vzroste.

Spolu s tím je nutné si uvědomit, že ve vzdušných bojích letectvo ničí létající personál, jehož doplnění je velmi obtížné. Z toho důvodu mohou mít ztráty letectva nepřítele ve vzduchu v bezjaderném období rozhodující vliv na další činnost k vybojování operační a strategické nadvlády ve vzduchu. Vzhledem k tomu stíhací letectvo při ničení nepřátelských letounů ve vzdušných bojích významným způsobem přispěje k dosažení cíle vzdušné operace letectva.

Zkušenosti bojové a operační přípravy ve svazech a svazcích letectva v podmínkách Západního válečného svědčí o tom, že při početní převaze našeho stíhacího letectva nad letectvem PVO nepřítele je nutné neustále hledat aktivnější a rozhodnější způsoby ničení letectva nepřítele ve vzduchu. To je hlavním předurčením frontového stíhacího letectva. Ve spojitosti s tím nastal zřejmě čas prověřit sou-

časné názory na jeho použití při plnění takového úkolu, jako je např. ochrana vojsk a objektů týlu frontu. Nasycení pozemních vojsk protiletadlovými a protiletadlovými raketovými systémy vysoké účinnosti a rovněž složitost uskutečnění součinnosti mezi nimi a stíhacím letectvem při současném vedení bojové činnosti v jednom pásmu vyvolávají vznik oprávněné otázky. Není ochrana vojsk pro frontové stíhací letectvo v soudobých podmínkách pasivním úkolem? Vždyť je-li „připoutáno“ hlavními silami k pozemním vojskům jako objektu ochrany, nedostatečně účinně a neaktivně využívá svých bojových možností. Způsoby ochrany vojsk v tomto pojetí i při dnešních typech stíhacích letounů plně neodpovídají zásadám rozhodného ničení letectva nepřítele ve vzduchu. Ještě ve větší míře nebude odpovídat na základě kvantitativního a kvalitativního růstu PL prostředků ve vojscích PVO pozemních vojsk, po zavedení nových stíhacích letounů do frontového letectva, které budou mít vysoké letové taktické charakteristiky, dokonalejší výzbroj a radioelektronické přístroje.

Ze jeden ze způsobů zvýšení aktivity stíhacího letectva můžeme pokládat přenesení jeho bojové činnosti na teritorium nepřítele, přičemž ji plánujeme v souladu s očekávanými variantami činnosti nepřátelského letectva. Můžeme počítat, že při včasné stanovení času hromadného vzletu, směru a výšek letu letectva s využitím údajů vzdušného a radiotechnického průzkumu, naše stíhací letectvo při vedení vzdušných bojů nad teritoriem nepřítele a někdy při uskutečňování úderů na letiště způsobí nepříteli mnohem větší ztráty, než dosahuje jen při ochraně vojsk.

Stíhací letectvo leteckých armád může použít v řadě případů část sil k umlčení baterií PLRS Hawk a rovněž míst velení a prostředků PVO nepřítele.

Rozhodné rozbití leteckých uskupení nepřítele způsobem provedení vzdušné operace předpokládá dosažení překvapivé činnosti letectva, zvláště při uskutečnění prvního úderu. Překvapivost prvního i dalších úderů na nepřátelské letectvo můžeme hodnotit jako nejdůležitější princip přípravy a vedení vzdušné operace letectva. Jaká jsou opatření k dosažení překvapivé činnosti k ničení leteckého uskupení nepřítele?

Ze zkušeností válečných her vyplývá, že takovými opatřeními v podmínkách bezjaderného období války mohou být:

— správná volba času úderů na objekty leteckého uskupení a prostředky PVO nepřítele,

— zmenšení hloubky operační sestavy sil letectva, let k určeným cílům na nejkratších bojových tratích a v maximálních rychlostech,

— zkrácení času přípravy leteckých jednotek a útvarů k opakovaným vzletům,

— předběžné blokování letišť nepřítele silami stíhacího letectva.

Velký význam při plnění tohoto úkolu má především správná volba času úderu. První úder můžeme uskutečnit v těchto variantách: ihned za svítání, před příchodem tmy nebo v noci, částí sil v noci a hlavními silami za svítání. Každý z nich má své kladné a záporné stránky. Proto pečlivé zhodnocení situace a zhodnocení těchto stránek musí být základem při volbě času uskutečnění úderu.

V případě úderu na Západním válčišti ihned za svítání je možné použít maximální počet sil frontového a dálkového letectva. Nepřítel bude tak přinucen uskutečnit vzlet letounů za tmy, což ztíží vyjít jeho letectva z pod úderu. Současně však ranní šero ztíží podmínky pro vyhledávání a zjišťování objektů ničení.

Úder před tmy rovněž umožňuje použít maximální počet sil letectva a dosáhnout vysoké hustoty náletu. Hlavní předností této varianty je to, že nepřítele přivedeme do nevýhodných podmínek a přinutíme ho uskutečnit odvetný úder v noci s omezeným počtem sil. Ovšem i naše letectvo bude překonávat silnou PVO i podmínky denního času; pozemní vojska budou organizovat všechna opatření k přípravě útoku ve dne, zahájí a povedou boj v tmavé části dne.

Při úderu v noci je možné zastihnout na letištích do 60 % letounů nepřítele. K nočnímu úderu používáme jen bombardovací letouny frontového a dálkového letectva, tj. omezené síly. Jeho uskutečnění však ztěžuje provedení opatření k zabezpečení proti činnosti prostředků PVO nepřítele.

Vzhledem k přednostem a nedostatkům těchto způsobů může být nejvýhodnější úder frontového a dálkového letectva v noci (blíže ke svítání) a ostatních sil leteckých armád ihned po úsvitu.

K dosažení překvapení v prvním úderu, nezávisle na čase jeho uskutečnění, je nutné počítat s jednou již dříve řečenou skutečností. Vysoký stupeň pohotovosti letectva nepřítele k vyvedení z pod úderu i malé opoždění při uskutečnění úderu vede k zásadnímu zvětšení množství letounů, které vzlétne do vzduchu.

V případě, že se letectvo nepřítele bude nacházet ve stavu bojové pohotovosti, ze složení leteckých uskupení na Západním válečném frontě může vzletat každou minutu ze všech letišť 40 — 45 letounů.

Z hlediska dosažení překvapení a hlavních cílů prvního hromadného úderu v bezjaderném období — zastihnout a zničit pokud možno největší množství letounů nepřítele na letištích — nejúčelnější je předstihující úder s minimální hloubkou operační sestavy frontového a dálkového letectva a letem na nejkratších bojových tratích a v maximálních rychlostech k objektům činnosti. Taková operační sestava a takové směry letů na Západním válečném frontě jsou možné jen při činnosti na široké frontě a při vyloučení průletu ve dříve zvolených úzkých pásmech (tzv. koridorech).

Let k cílům na nejkratších bojových tratích umožňuje zkrátit jeho trvání na 3 — 5 minut a zastihnout na letištích nepřítele o 150 — 200 letounů více, než při letu na několika samostatných směrech v úzkých pásmech. Činnost na široké frontě, která nepředpokládá předchozí vytvoření koridorů v systému PVO nepřítele, ale zabezpečuje úderu na nejdůležitější baterie PLRS v celém pásmu průletu, bude mít za následek určité zvýšení ztrát frontového a dálkového letectva. Ovšem růst ztrát, způsobených prostředky PVO při uskutečnění známých opatření k jejímu překonání (umlčení baterií PLRS, let v malých a přizemních výškách, zabezpečení protiradioelektronické činnosti aj.) nebude velký. Při větších ztrátách letounů nepřítele, takové zvětšení ztrát vlastního letectva hodnotíme podle celkového výsledku, dosahovaného v prvním hromadném úderu. Tak např. na základě propočtů ve variantě činnosti na široké frontě s letem k cíli na nejkratších bojových tratích ve srovnání s úderem při průlomu PVO nepřítele na 2 — 3 koridorech, a proto i při hluboké operační sestavě, narůstají vlastní ztráty způsobené prostředky PVO i ztrát letounů nepřítele ničených na letištích v poměru 1:3.

Překvapivost činnosti našeho letectva při dalších úderech má velký význam pro úspěšné dosažení cíle vzdušné operace. Jejich základ tvoří hlavní zásada — předjít nepřítele, tj. uskutečnit úder na jeho letiště v době, kdy ještě neuspěl připravit se k opakovanému vzletu. Ve spojitosti s tím vzniká nutnost hledat možnosti uskutečnit další úderu na letecká uskupení nepřítele, ne opakovaným hromadným úderem letecké armády během minimální doby po prvním úderu (prů-

měrně za 3 — 4 hodiny), ale postupnými nebo soustředěnými úderu leteckých útvarů (jednotek) podle jejich pohotovosti na ta letiště, která jsou rozmístěna v pásmech spolehlivého dosahu letounů při letu v malých výškách. Zřeknutí se opakovaného hromadného úderu a uskutečnění postupných úderů leteckými útvary může vést v určitých podmínkách situace k růstu ztrát letounů nepřítele na letištích. Zejména to platí pro případ, kdy náš první úder bude předstihující a nepřítel po odvetném úderu je přinucen přistát na omezený počet nevyřazených letišť. Vzhledem k času přistání nepřátelských letounů bude probíhat později než přistání našich letounů. Tato situace již vytvoří předpoklady předjetí nepřítele v uskutečnění opakovaných úderů.

Překvapivost bojové činnosti na letištích a prostředky PVO dosahuje letectvo blokováním letišť, úderu na baterie PLRS a místa velení silami frontového stíhacího letectva. To je nutné k zabezpečení účinnosti bombardovacího letectva na nepřátelská letiště.

Účastní-li se frontové letectvo vzdušné operace letectva hlavními silami, částí sil plní úkoly letecké podpory vojsk frontu. Při plánování frontové operace nelze zapomínat na činnost pozemních vojsk a úkoly letectva, které spolu s dělostřelectvem je hlavním palebným prostředkem ničení nepřítele v bezjaderném období útočné operace. Podpora letectva je zvláště nezbytná při průlomu obrany nepřítele, tj. přibližně ve druhé polovině prvního dne operace frontu. Proto již po prvním hromadném úderu na letecké uskupení nepřítele je účelné plánovat vyčlenění části sil stíhacího bombardovacího letectva leteckých armád k uskutečnění letecké podpory úderných uskupení frontů a v první řadě jejich tankových armád, v případě že působí v prvním sledu. V období vzdušné operace letectva k rozbití leteckých uskupení nepřítele (1 ½ — 2 dny) můžeme plánovat leteckou podporu vojsk frontu do 25 — 30 % letounových vzletů stíhacího bombardovacího letectva. Jsou-li v letecké armádě dvě divize stíhacího bombardovacího letectva, tvoří to asi 10 plukovních vzletů. Propočty sil a prostředků na palebnou přípravu v úseku průlomu jedné vševojskové armády a na podporu jejich vojsk při průlomu obrany nepřítele však ukazují, že tyto síly úderného letectva letecké armády jsou nedostatečné. Vyčlenění velkých sil letectva k podpoře vojsk frontu je spojeno se snížením bojových možností letecké armády k řešení hlavního úkolu vzdušné

operace — ničení letectva nepřítele na letištích a rovněž sil a prostředků jeho PVO v zájmu zabezpečení činnosti frontového a dálkového letectva. Proto jen při nejúčelnějším využití těchto sil je možné zabezpečit skutečnou leteckou podporu úderného uskupení vojsk frontu, které působí na hlavním směru.

To jsou hlavní zásady, které se týkají problematiky boje o nadvládu ve vzduchu v bezjaderném období války.

Pokud se týče nadvlády ve vzduchu v jaderné válce, není v současné době jednota v názorech.

V případech, že válka začne neomezeným použitím jaderných zbraní a rozhodující úlohu při dosažení jejích cílů bude mít úder strategických jaderných sil, pak vybojování nadvlády ve vzduchu na začátku strategické operace na válčišti nebude třeba. Rozbití leteckých uskupení je součástí prvního úderu strategických jaderných sil; jedním ze základních objektů jsou letiště nepřítele. Překvapivé jaderné údery na letiště vedou k nenahraditelným ztrátám nepřátelského letectva, které je zbaveno možnosti vést aktivní činnost. Naše letectvo v takové situaci jen dokončí jeho rozbití činností na nezasazené letiště, popřípadě ničením letounů ve vzduchu, které uspěly vzlétnout ještě do uskutečnění raketového úderu. Dálkové letectvo v součinnosti se silami frontu bude ničit úderné letadlové lodi nepřítele v prostorech bojového manévrování, aby zbavily nepřítele poslední možnosti vést boj ve vzduchu. Hlavní síly frontového letectva tedy plní úkoly ničení raketových jaderných prostředků nepřítele a rozbití uskupení pozemních vojsk, které nebyly napadeny raketovými jadernými údery.

Jadernou válku však necharakterizuje jen období jaderné činnosti. Svě místo bude v ní mít i její konečné období. Proto není možné souhlasit s názorem, který kategoricky odmítá nezbytnost vedení boje o převahu ve vzduchu v jaderné válce.

V období konečné činnosti může totiž v určité míře znovu vzniknout problém boje o převahu ve vzduchu. Intenzivní vzájemné napadení obou stran jadernými zbraněmi v této situaci skončí (jaderné zbraně budou v podstatě spotřebovány). Obě strany budou mít k dispozici určité síly letectva. Náš pravděpodobný nepřítel posílí letecké uskupení na úkor taktického letectva na jiných kontinentech. V důsledku toho může vzniknout pro nás složitá vzdušná situace, která si vyžaduje v zájmu úspěšného dokončení stra-

tegické operace vést boj o nadvládu ve vzduchu.

Vznikne možná i taková situace, kdy v konečném období strategické operace budou mít obě strany značné množství jaderné munice a rozpoutá se boj o ovládnutí prostorů, které mají strategický význam. Je možné, že v boji o tyto prostory vznikne potřeba provedení vzdušné výsadkové operace. Činnost našich pozemních vojsk a zvláště vzdušných výsadků v takové situaci předpokládá vést rozhodnější boj s letectvem nepřítele. Cílem tohoto boje je vybojování operační převahy ve vzduchu na dobu, která zabezpečí obsazení nejdůležitějších prostorů. To přispěje k dokončení strategické operace na válčišti.

Údery na letiště rozmístěná v prostoru, kterého se mají vojska zmocnit, nejsou však jediným úkolem, neboť akční rádius letectva a jeho schopnost k uskutečnění rychlého manévru na velké vzdálenosti umožňuje působit proti nepříteli v hranicích celého válčiště. Kromě toho síly našeho letectva v tomto prostoru mohou být nedostatečné a je třeba použít letectvo ze druhých směrů. V této situaci není tudíž vyloučena vzdušná operace k rozbití letectva nepřítele, které je na celém válčišti. Takové operace se zúčastní bojeschopné síly frontového a dálkového letectva, které budou používat hlavně konvenční zbraně a zbylo jadernou municí. Vzdušná operace svým rozmachem bude vedena činností několika leteckých svazů a svazků na nejdůležitějším směru válčiště pod jedním velením. Zvláštní důležitost v jejím průběhu bude mít uskutečnění jaderných úderů. Objektem takových úderů budou především nejdůležitější letiště nepřítele a jeho místa velení.

Problém boje o nadvládu ve vzduchu v jaderné válce nezaniká ani tehdy, kdy bojová činnost s použitím jaderných zbraní bude vedena na všech válčištích. Nelze ani zcela vyloučit takovou situaci, kdy na hlavních válčištích bude vedena strategická operace s použitím jaderných zbraní a na jednom druhořadém konvenčními zbraněmi. Při obsazení nejdůležitějších prostorů operačně strategického významu ve druhém případě mohou sehrát velkou úlohu vzdušné výsadky. Jejich použití bude mít za následek i vybojování operační nadvlády ve vzduchu na určité období.

V konečném období strategické operace, v důsledku dříve provedených jaderných úderů obou stran budou ve značné míře narušeny železniční a automobilní komunikace. Na některých směrech, ze-

jména v horských prostorech, kde jsou vyloučeny objíždky, vyřazení cest k uskutečnění manévru vojsk a jejich zásobování, bude nutné v širokém měřítku použít bojeschopné vojenské dopravní letectvo. K zabezpečení volnosti jeho činnosti bude třeba vést boj o nadvládu ve vzduchu, zvláště v období intenzivních le tů vojenského dopravního letectva v pří frontových prostorech, kdy není zabezpe čeno před působením stíhacího letectva nepřitele.

V této době vznikne i nutnost vést boj se vzdušnými přepravami nepřitele, jejichž cílem bude snaha zesílit uskupení vojsk. S cílem izolovat válčiš tě a zabránit přísunu těchto záloh je nutné ničit letouny vojenského dopravního letectva ve vzduchu a na letištích nebo přistávacích plochách.

Nezbytnost boje o nadvládu ve vzduchu v jaderné válce vznikne tedy jen v průbě-

hu bojové činnosti po vzájemném napadení obou stran mohutnými jadernými údery, kdy nebudou mít dostatečné množství jak jaderné munice, tak i prostředků jejich dopravy na cíl. V těchto podmínkách může vzniknout taková situace, kdy bude třeba vést rozhodný boj za snížení odvetné činnosti letectva nepřitele na minimum, zejména v období plnění nejdůležitějších úkolů. Tento boj bude vyjádřen ve vybojování takové nadvlády ve vzduchu v určeném vzdušném prostoru, která v maximální míře zabezpečí bezpečnost vojsk před úderem letectva nepřitele při vedení bojové činnosti na nejdůležitějších směrech, naše letectvo může účinně podporovat tato vojska a široce používat vojenské dopravní letectvo k zásobování vojsk materiálními prostředky.

Upraveno ze sovětského tisku